

Dries van den Akker sj

GA VINDEN DENKEN

JEZUS LEREN KENNEN
DOOR DE BRIL VAN MARKUS

Berne Media | Ignis Webmagazine

Dries van den Akker sj

GA VANDEB? DENKEN

JEZUS LEREN KENNEN
DOOR DE BRIL VAN MARKUS

© 2020 Dries van den Akker sj

© 2020 Berne Media | uitgeverij abdi van berne

www.bernemedia.com

Vormgeving omslag en binnenwerk: Peter Slager

Beeld omslag: ontleend aan een schilderij van de Engelse schilder Peter Clare, ca. 1995 (Birmingham, privébezit). Het geeft in de vorm van een labyrint het hele evangelie weer, scène na scène als een soort stripverhaal.

Redactie: Jan Brouwers

Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met Ignis Webmagazine, www.igniswebmagazine.nl. Voor dit boek is een subsidie verstrekt door de Jezuïeten in de Lage Landen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ISBN 978-90-8972-419-9

NUR 700

1

01:01 – 06:44:

Eerste Deel, Eerste Bedrijf

Het Eerste Deel van Markus' Evangelie bestaat uit twee Bedrijven. Het Eerste Bedrijf wordt omlijst door Johannes de Doper (1:2-8 en 6:14-29) én door het feit dat Jezus de plaats van Johannes inneemt (01:14-15 en 06,3-44); nog eens benadrukt door het woord 'woestijn' (1:3-4.12-13 en 6:31.32.35).

Het Eerste Bedrijf valt op zijn beurt uiteen in een aantal episoden.

1.1 1:01 - 1:15: eerste episode, Jezus' levensprogramma

Voor deze episode: zie het voorafgaande hoofdstuk. De laatste zin luidt: 'Ga anders denken en geloofsvertrouw op het evangelie.' Gewoonlijk vertaalt men 'geloof in het evangelie'. Maar het woord 'geloven' is in onze cultuur zo afgezwakt dat het ook kan betekenen: 'Ik denk dat het bestaat', zonder dat dat enige consequentie heeft voor mijn levenshouding. Wanneer de Bijbel het woord 'geloven' gebruikt, wordt er bedoeld dat ik mijn leven laat bepalen door dat 'geloven'; er vertrouwen in hebben en dientengevolge de levensrichting kiezen die daarbij hoort. Ik zal dus steeds het door mijzelf gemaakte woord 'geloofsvertrouwen' hanteren.

1.2 1:16 - 2:14: tweede episode, volgelingen en genezingen

Deze episode wordt omlijst door het feit dat Jezus mannen uitnodigt hem te volgen: in 1:16-20 zijn dat twee broederparen: Simon en Andreas enerzijds en Jacobus en Johannes anderzijds, allen vissers. Toch is er verschil. Bij Simon en Andreas is er geen sprake van een boot; zij staan in het water en werpen het net 'rond'. De vader van Jacobus en Johannes heeft een boot en hij heeft huurlingen in dienst; moet een rijk man geweest zijn.

Aan het eind van deze episode nodigt Jezus een tollenaar uit hem te volgen: Levi geheten (2:13-14).

Tollenaars inden wegenbelasting. De Romeinen hadden een uitstekend wegennet opgebouwd. Voor het onderhoud en de beveiliging ervan hieven ze belasting. Het innen van die belasting was uitbesteed aan inlandse particulieren. Zij betaalden een bepaald bedrag vooruit aan de Romeinse overheid, en moesten dat zien terug te vorderen – liefst met flinke winst – van de onderdanen. Die waren doorgaans niet op de hoogte van de officiële tarieven.

Tollenaars waren bepaald niet geliefd bij hun joodse volksenoten. In het evangelie worden ze dan ook vaak in één adem genoemd met zondaars, omdat zij meer vroegen dan waarop zij – gezien de officiële toltarieven – recht hadden. Daar kwam bij dat zij de bescherming van de Romeinse bezetter genoten. Ook de Romeinen zelf keken met minachting op deze mensen neer, juist omdat ze onbetrouwbaar waren en hun eigen volksenoten bedrogen.

De roepingsverhalen vertonen een vast patroon. Jezus 'loopt langs' (1:16 en 2:14), 'langs de zee' (1:16 en 2:13). Hij 'ziet' (1:16.19 en 2:14) en 'zegt' of 'roept' (1:17.20 en 2:14). Simon en Andreas 'laten hun netten achter' en 'volgen hem' (1:18); Jacobus en Johannes 'laten hun vader in de boot met de huurlingen achter' en 'gaan achter hem aan' (1:20); Levi 'staat op en volgt hem' (2:14). Daarmee wordt hij een nieuwe

mens. Gaat dat 'opstaan' van Levi al even de schaduw voorbij van Jezus' opstanding?

Verrassend is nog dat Jezus zijn volgelingen niet zoekt in de rabijnenscholen te Jeruzalem, het religieuze centrum van het land, maar onder mensen die in de ogen van de religieuze leiders niet in hoog aanzien stonden. Al was het alleen al, omdat ze uit Galilea kwamen dat bekend stond als 'het Galilea van de heidenen'.

Markus duidt het Meer van Gennezaret (of Meer van Tiberias) consequent aan met '**zee**'. In de cultuur van de Bijbel heeft de zee een theologische bijklank. Ze is het symbool van chaos, van anti-schepping. Ze is bedreigend en brengt vaak de dood. Dat wordt duidelijk geïllustreerd door het verhaal van de Uittocht uit Egypte, waar de zee voor het volk opzij gaat en aldus zijn redding mogelijk maakt (Exodus 14:21-22)! Of we denken aan de geschiedenis van de profeet Jona die in zee geworpen wordt en drie dagen verblijft in het monster van de zee (Jona 1:11-12; 2:01).

Ook in het Evangelie van Markus zelf, komen episodes voor waar de zee die bijklank heeft: denk aan 'de storm op zee' (4:35-41); 'de varkens, onreine dieren bij uitstek, die zich in zee storten': daar horen ze thuis (5:13); en 'Jezus die wandelt op het water van de zee' (6:45-52). Als de schrijver van het laatste Bijbelboek Openbaring de ideale eindtijd beschrijft, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, merkt hij op: 'En de zee is niet meer' (21:01).

Tussentijd: Messiasarbeid

Wat gebeurt er binnen de lijst van die roepingsverhalen? Jezus verricht Messiasarbeid door mensen te genezen die gekneveld worden door de boze geesten van bezetenheid en ziekte.

1:21-28: onreine geest

In de synagoge van Kafarnaüm legt Jezus 'een man in een onreine geest' (zo staat het er in het Grieks!) het zwijgen op. Het is werkelijk

een onreine geest die uit de man spreekt. Hoewel hij Jezus herkent als 'de heilige van God', wil hij toch niets met hem te maken hebben. Hij is zelfs bang dat Jezus gekomen is om hem ten onder te doen gaan. Waarop Jezus de geest in de man het zwijgen oplegt. En de geest gehoorzaamt nog ook! Dat mag met recht 'Goede Boodschap' heten: de geest die bij de doop vanuit de hemel op Jezus is neergestegen blijkt sterker dan de onreine geest die niets met God te maken wil hebben.

Aan het begin van deze scène vertelde Markus dat Jezus 'onder-richt gaf' in de synagoge. Dat onderricht bestaat hier niet uit een preek, maar uit een krachtig optreden. Deze scène wordt omlijst door het feit dat Jezus de synagoge binnengaat en uitgaat (1:21 en 1:28) en door het woord 'gezag' of 'volmacht' (1:22 en 1:27). Hoe ver die volmacht reikt en waaraan Jezus ze ontleent, zal Markus in het vervolg uitwerken.

Jezus verbiedt de onreine geest hem bekend te maken. Dat verbod zal herhaaldelijk klinken in Markus' Evangelie. Dit verschijnsel wordt 'het **Messiasgeheim**' genoemd. Waarom doet Jezus dat? Volgens mij gaat het antwoord op deze vraag schuil in de structuur van het Markusevangelie. Dat valt – zoals we gezien hebben – uiteen in Twee Boekdelen. In het Eerste Boekdeel moet het tot Jezus' leerlingen doordringen dat hij de Messias is. Dat is zover in 8:29. In de tussentijd verbiedt hij aan de kwaadwillige geesten (1:25.34; 3:12) en aan mensen die bij hem genezing hebben gevonden, dat zij hem bekend maken als Messias of als zoon van God (1:44; 7:24.36; 8:26). Een reden daarvoor zou dus kunnen zijn dat dat inzicht bij de mensen in Jezus' omgeving niet van buitenaf moet komen, maar dat ze zelf tot de conclusie moeten komen dat hij de Messias is; en dat ze daar hun geloofsvertrouwen op baseren. Een uitzondering lijkt te worden gemaakt in 5:19. Ter plaatse komen we erop terug.

In het Tweede Boekdeel wordt duidelijk dat Jezus een heel andere Messias is dan men zich had voorgesteld. Jesaja had aangekondigd dat die Messias Gods koningschap zou vesti-

gen in Jeruzalem. Dat gaat Jezus inderdaad doen. Maar op welk een verbijsterend onverwachte wijze! Hij zal als koning bespot worden, en ten slotte aan het kruis worden geslagen. Boven zijn hoofd zal een bordje prijken: 'De koning van de joden' (15:26). Wie had ooit gedacht dat de profetie van Jesaja zo verstaan had moeten worden? Als men vóór die tijd zou verkondigen dat Jezus de Messias was, dan zou men de indruk kunnen krijgen dat het een successtory was. Nee, hij mag pas bekendgemaakt worden als Messias en als zoon van God, als hij door vernederingen, lijden en dood is heengegaan. Dat hoort onlosmakelijk tot het karakter van de Messias en de zoon van God.

1:29-31: Simons schoonmoeder

Meteen hierna gaat Jezus het huis van Simon en Andreas binnen en geneest er Simons schoonmoeder, die met koorts in bed ligt. Alsof Simon gezegd heeft: 'Wanneer u uit iemand een onreine geest kunt verdrijven, zou u dat dan ook willen doen met de koorts die mijn schoonmoeder in de greep houdt?' Zodra Jezus de schoonmoeder 'krachtig' heeft 'opgerezen', 'bedient zij hen'. Daarmee doet zij bij hen wat zojuist de engelen bij Jezus in de woestijn deden (1:13). Markus gebruikt voor het 'oprijzen' hetzelfde woord als straks voor Jezus die 'werd opgerezen' uit de dood (16:6). Alsof hij suggereert dat zij een nieuwe mens wordt en al enigszins deelt in het mysterie van de verrijzenis.

1:32-34: de hele stad

Tegen de avond – als de sabbat voorbij is – schoolt 'de hele stad' samen voor de deur van Petrus' huis. Ontroerend: van alle kanten worden zieken aangedragen. En Jezus geneest ze allemaal. Messias-arbeid. Het moet als een lopend vuurtje rondgegaan zijn (1:28). Eindelijk iemand die zich niets aantrok van de onreinheid die de ziekte met zich meebracht, maar die de mensen ervan afhielp. Over 'anders denken' gesproken.

1:35-39: het werd avond en morgen...

Vroeg in de morgen staat Jezus op... Door deze woorden te gebruiken is het alsof Markus even de schaduw van Jezus' opstanding voorbij doet gaan. (Vergeet niet dat Markus achteraf schrijft: dat gaf hij in de eerste zin al te kennen). Alsof Jezus aan een nieuw leven begint. Inderdaad dient zich vanaf nu een nieuw element aan in Jezus' leven. We zullen zo meteen zien wat dat nieuwe element inhoudt.

Jezus begeeft zich naar 'een woestijnplaats' om er te bidden. Simon en de anderen gaan naar hem op zoek. Jezus geeft te kennen dat hij naar elders vertrekt om ook daar te 'verkondigen'. Hij gebruikt het woord 'verkondigen', maar tot nu toe heeft hij amper een woord gezegd. Wat we vooral over hem gezien hebben is dat hij geneest. Blijkbaar is dat zijn 'verkondiging'.

1:40-45: reiniging van een melaatse

In de wereld van de Bijbel was melaatsheid de meest ingrijpende ziekte die een mens kon overkomen. Ze omvatte veel meer dan de ons bekende lepra in strikte zin. Ook de schilferige huid van de psoriasis behoorde ertoe; en zelfs de onuitwasbare vlekken in kleding die wij 'het weer' noemen. In de Heilige Boeken van het Oude Testament stonden er strikte bepalingen over opgeschreven: 'Degene die aan huidziekte lijdt, moet in gescheurde kleren lopen en zijn haren los laten hangen; hij moet zijn baard bedekken en roepen: "Onrein, onrein!" Zolang de ziekte duurt is hij onrein; hij moet apart wonen en buiten het kamp blijven' (Leviticus 1:45-46). Melaatsheid stootte de patiënt in het absolute isolement. We merken dan ook op dat de leproos niet vraagt om genezen te worden, maar gereinigd! Dat woord klinkt in dit verhaal tot drie keer toe: vss. 41.42.44.

Markus maakt door zijn woordkeus bijna zichtbaar met welk een schroom de melaatse op Jezus toegaat. Dat bereikt hij door drie deelwoorden achter elkaar te gebruiken, daarmee als het ware de spanning opvoerend: 'hulp-vragend', 'en een knieval makend', 'en hem zeggend'...

Jezus is geroerd; zijn hart draait zich om. Het Griekse woord (*splanchnè*, waarbij de 'ch' wordt uitgesproken als in 'schuchter') is

een woord dat in de evangeliën alleen voor God zelf of voor Jezus wordt gebruikt. Het is de bron van waaruit Gods/Jezus' barmhartigheid ontspringt. In dit geroerd-zijn van Jezus komt wellicht nog het meest tot uitdrukking waarin zijn 'anders-denken' bestaat. Hij gunt niemand het isolement van de onreinheid, welke zonde er eventueel ook aan vooraf mag zijn gegaan. Het is hem erom te doen zulke mensen te verlossen; nieuwe toekomst te geven.

Hoe ver dat geroerd-zijn gaat, blijkt meteen: Jezus raakt die onreine aan! Verbijsterend en ongehoord. Jezus laat zich – letterlijk – raken door het lot van die ongelukkige. Door zijn aanraking treedt er reiniging en genezing op. De geest die bij de doop vanuit de hemelen op hem is neergedaald blijkt nu zelfs sterker dan de boze geest die de man gevangen houdt in melaatsheid.

Maar van de weeromstuit kan Jezus nu niet meer in het openbaar de stad in; hij moet op 'woestijnplaatsen' verblijven (1:45). Zo neemt hij als het ware de plaats van de melaatse over. Dat is een nieuw element in Jezus' leven. Zijn Messiasarbeid heeft – nadelige – gevolgen voor hem zelf.

2:1-12: genezing van een lamme

Dat komt nog duidelijker naar voren in het verhaal van de lamme. Vier mannen brengen een lamme bij Jezus in de hoop dat hij hem zal genezen. Maar Jezus zegt eerst iets anders: 'Je zonden zijn vergeven.' Mocht de verlamming het gevolg zijn geweest van welke zonden dan ook, dan zijn die zonden nu vergeven. Er waren schriftgeleerden bij; zij waren het hartgrondig met Jezus oneens; zij vinden dat hij zich bezondigt aan 'godslastering' (2:7); een mens kan geen zonden vergeven; die volmacht behoort alleen aan God toe. Daar hebben die schriftgeleerden trouwens gelijk in.

Schriftgeleerden waren mannen die – zoals hun benaming aanduidt – goed thuis waren in de Heilige Boeken. De taak van een schriftgeleerde bestond uit onderzoek, lesgeven en rechtspraak op basis van de Heilige Schrift. Zij discussieerden met